

SZÁNTÓ ZOLTÁN

1893. december 17. Nagykanizsa, Zala vármegye -
1977. március 26. Budapest

MNM/Mafirt

FŐBB TISZTSÉGEI

Belgrádi követ	1947. január 4.-1949. június 8.
Párizsi követ	1949. szeptember 15.-1954. március 22.
A Minisztertanács Tájékoztatói Hivatala vezetője	1954. március 22.-1955. június 20.
Varsói nagykövet	1955. június 20.-1956. július 30.
Az MDP KV tagja	1954. május 30.-1956. október 31.
Az MDP PB tagja	1956. október 24.-1956. október 31.
Az MDP KV Rendkívüli Bizottsága (Direktórium) tagja	1956. október 26.-1956. október 28.
Az MDP Elnöksége tagja	1956. október 28.-1956. október 31.
Az MSZMP Intéző Bizottsága tagja	1956. október 31.-1956. november 4.

PÁLYÁJA

Apja, Scheiber Sándor hentessegéd volt, anyja, Günsberger Szelina a háztartást vezette. Hét testvére érte meg a felnőttkort, mindannyian részt vettek a munkásmozgalomban. Közülük Szántó Béla a Tanácsköztársaság idején hadügyi népbiztos, 1948–1951 között varsói követ volt, Szántó Rezső 1919-ben a Magyar Vörös Hadseregben hadosztály, majd hadtest politikai megbízottként szolgált, 1922-ben a börtönből fogolycserével távozhatott Szovjet-Oroszországba.

Az elemi iskolát szülőhelyén végezte, 1904-ben családjával együtt a fővárosba költözött, ahol rövid ideig asztalosinas volt, majd elvégezte a négy polgárit és a felsőkereskedelmi iskolát. Diákként eljárt a Galilei Körbe, részt vett a Társadalomtudományi Társaság előadásain, belépett a Munkásképző Egyletbe. Orvosi pályára készült, de az első világháború kitörése, később a forradalmak miatt nem fejezte be tanulmányait. 1914-ben behívták katonának, és a tiszti iskola után hadapród őrmesterként a galíciai frontra vezényelték. 1916 májusában orosz hadifogságba esett, Vlagyivosztkban és Habarovszkban tartották fogva. 1918 tavaszán érkezett vissza Budapestre, s kinevezték a budapesti karhatalmi alakulat századparancsnokává. Az őszirózsás forradalom napjaiban (1918. október 30.–november 1.) századával a Magyar Nemzeti Tanács oldalára állt, részt vett a dunai hidak védelmében. 1918. november végén az elsők között csatlakozott a megalakuló Kommunisták Magyarországi Pártjához. A Tanácsköztársaság kikiáltása után belépett a szerveződő Magyar Vörös Hadseregbe, ezredparancsnokként, majd az északi hadjárat (1919. május 30.–június 24.) alatt a nemzetközi dandár politikai megbízottjaként szolgált.

1919. augusztusban Bécsbe emigrált. A kommunista emigráció frakcióharcaiban Landler Jenő pártépítési elképzeléseit mellett állt ki, s a legálisan megalakult Magyarországi Szocialista Munkáspárt támogatására 1926-ban titokban hazatért, előtte póttagként kooptálták a párt központi bizottságába. 1927. februárban letartóztatták, a Budapesti Büntető Törvényszék 1927. novemberben nyolc és fél év fegyházra ítélte, amelyet Sopronkőhidán töltött le. 1935. szeptemberben szabadult, Moszkvába emigrált, ahol a Kommunista Internacionálé (Komintern) munkatársa lett. 1936. júniusban a Komintern Titkársága feloszlatta a KMP Központi Bizottságát, és megbízta egy Prágában megalakított Ideiglenes Titkárság vezetésével (1936. július). A népfretpolitika szellemében szerkesztője lett a *Dolgozók Lapja* című kiadványnak, s kísérletet tett a kommunista párt központi bizottságának létrehozására, de az ideiglenes központi bizottság 1939 végére működésképtelenné vált. Kun Béla letartóztatása után megszakításokkal ő képviselte a magyar pártot a Kominternben. A prágai központ munkájának látható kudarca miatt 1939 júliusában leváltották posztjáról, s szeptemberben megbízták a moszkvai rádió magyar osztályának vezetésével. 1942 októberétől a hadifoglyok körében végzett politikai munkát, 1944 tavasztól Moszkvában az idegen nyelvű könyvkiadó magyar osztályát vezette, 1945 elejétől a moszkvai Kossuth Rádió főszerkesztője volt.

1945. júniusi hazatérésekor megtették a Magyar Kommunista Párt észak-dunántúli területi pártbizottságának titkárává, 1945. júniusban az Ideiglenes Nemzetgyűlés, novemberben a Nemzetgyűlés tagjává választották. Rákosi Mátyással való személyes ellentétei és rivalizálása miatt az MKP vezetése diplomáciai feladattal eltávolította a magyar politikai életből: 1947. januártól a belgrádi magyar követséget vezette, 1947. augusztusban megbízták a tiranai követség vezetésével is. Jugoszláviából a kapcsolatok teljes megszakításakor, 1949. június 8-án visszarendelték, szeptemberben megkapta a Károlyi Mihály lemondásával megüresedett párizsi követi posztot. 1954. márciusban tért haza, és Nagy Imre miniszterelnök kezdeményezésére kinevezték a kormány mellett életre hívott Tájékoztatási Hivatal elnökévé, a Magyar Dolgozók Pártja III. kongresszusán (1954. május 24–30.) beválasztották a Központi Vezetőségbe. Nagy Imre április leváltását követően még két hónapig maradhatott a helyén, 1955. júniusban Varsóba küldték nagykövetnek, ahonnan csak 1956. július 30-án, Rákosi bukása után térhetett haza.

Az 1956-os októberi forradalom sodra néhány napra a párt legfelső vezetői közé emelte. Az október 23-áról 24-ére virradó éjszaka megtartott központi vezetőségi ülésen a Politikai Bizottság tagjává választották, október 28-án az MDP hattagú elnökségébe is bekerült. Ő kezdeményezte az összeomlott párt formális feloszlását és Magyar Szocialista Munkáspárt néven való újjáalakítását, s tagja lett az új párt héttagú intézőbizottságának is. A Szovjetunió feltétlen híveként ugyanakkor ellenezte a Varsói Szerződés felmondását.

Kulcsszerepe volt abban, hogy Nagy Imre és közvetlen munkatársai 1956. november 4-én hajnalban, a szovjet támadás megindulásakor vele együtt a jugoszláv követségre mentek, élve a jugoszláv kormány által felajánlott menedéjjel. Lukács György és Vas Zoltán társaságában a többiekénél hamarabb, november 18-án elhagyta a követséget. A szovjet hatóságok útban hazafelé feltartóztatták, és a mátyásföldi KGB-parancsnokságra vitték őket, november 23-án Nagy Imréekkel együtt a romániai Snagovba hurcolták. A száműzetés színhelyén a leghatározottabban elhatárolódott a Nagy Imre-csoporttól, néhány hét múlva külön is költöztették. A volt miniszterelnök és politikustársai ellen megindult vizsgálat során 1957 májusában kihallgatták, ekkor és egy évvel később is terhelő vallomásokot tett a letartóztatottakra. 1958. szeptember végén térhetett vissza Magyarországra, s azonnal nyugdíjazták. 1957-től folyamatosan kérte a Kádár-kormányzattól hivatalos átvételét az MSZMP-be, de erre csak 1965-ben került sor.

FŐ MŰVEI

Vég és kezdet. Emlékezések. Szépirodalmi Kiadó, Budapest, 1964.

Egy per, ötven év távlatából. Magvető Kiadó, Budapest, 1978.

FORRÁS

Dokumentumok a jugoszláv menedékről és a Szántó Zoltán-ügyről (1956–1958). Közli Kiss József és Ripp Zoltán. *Múltunk*, 1991/4.

IRODALOM

Szántó Zoltán, 1893–1977. *Népszabadság*, 1977. március 29.

Segédkönyv a Politikai Bizottság tanulmányozásához. Szerkesztette Nyírő András. Interart Stúdió, Budapest, 1989. 314–315.

Az 1945. évi november 29-re Budapestre összehívott Nemzetgyűlés almanachja. 1945. november 29.-1947. július 25. Főszerkesztő: Vida István. Főszerkesztő-helyettes: Kiss József. Szerkesztette Horváth Zsolt és Hubai László. Magyar Országgyűlés, Budapest, 1999. 559–562.